

GÜLİSTAN

ŞİRAZLI SADİ

DÜNYA KLASİKLERİ - 18

Bir Demet Gül

Gülistan¹ Doğu Edebiyatı'nın elden ele, dilden dile dolaşan en büyük eserlerindendir. Yazıldığı günden bu yana geçen yedi asırdır, yediden yetmişe herkesin severek okuduğu şaheser niteliğinde bir kitaptır.

Şırazlı Sadi, Gülistan'da bilgi ve tecrübelerini, bazen kendi anılarından bazen dinlediği hikâyelerden yola çıkarak okuyucularla paylaşır.

Eserde amaç, ahlâkî değerleri vurgulamak, dünya ve ahiret hayatında mutlu yaşayabilmenin anahtarlarını okuyucuya sunmaktır. Sadi, bunu yaparken kimi zaman esprili, kimi zamansa iğneli bir dil kullanır; böylece okuyucuyu hiç sıkmaz.

Gülistan'daki hikâyelerde idarecilerden, dervişlerden, tüccarlardan, zenginlerden, fakirlerden bahsedilir. Cömertlik-cimrilik, iyilik-kötülük, yalancılık, düzenbazlık, boşboğazlık, oburluk, dedikoduculuk, kibir, alçak gönüllülük ve daha pek çok kavram tartışılır, hikâyeler vasıtasıyla okuyucunun bunlar üzerinde düşünmesi sağlanır.

¹ Gül Bahçesi

Biz, yedi asır önce yazılmış bu eseri okurken zamanın, insanların, mekânların değişmiş olduğunu buna karşın Gülistan'da üzerinde durulan ahlâki değerlerin, insanlara has duygu ve davranışların hiç değişmediğini fark ettik. Yedi asır boyunca eseri, daima taze tutan da bu özelliği olsa gerek.

Sadi, bu eseri niçin yazdığını şöyle anlatıyor:

“Bir dostumla çok güzel, çeşit çeşit çiçeklerin olduğu bir bahçeye gitmiştik. Dönüşte dostum, bahçedeki çiçeklerden toplayıp bir demet yaptı. Ona şöyle dedim:

– Bilirsin, gülün ömrü az olur. Kısa zaman sonra solar gider, ne gül kalır, ne de gül bahçesi. Geçici olana gönlünü bağlama!

– Peki ne yapayım, diye sordu dostum.

– Gülistan adında bir kitap yazmak istiyorum, dedim. Okuyanın içi açılsın. Sonbahar rüzgârları o gülün yapraklarını dökemesin. Bir deste gül neye yarar? Benim Gülistan'ımdan bir yaprak al onun yerine. Gül birkaç gün yaşar. Benim Gülistan'ım hep canlıdır, solmaz.”

Biz, henüz taze birer gonca gül olarak gördüğümüz siz gençlerimiz için, tercüme ve uyarlamalardan faydalanarak Gülistan'dan bir demet gül seçtik.

Keyif ve ibret alarak okumanız dileğiyle...

Şebnem Kanoğlu

Şirazlı Sadi'nin Hayatı

İran'ın Şiraz şehrinde dünyaya gelen ünlü yazarın 1213-1219 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Asıl adı, Ebu Abdullah Müşerrifiddin bin Muslih el-Şirazi'dir. Dönemin Türk idarecisi Ebu Bekir bin Sad bin Zengi'ye olan sevgisi ve bağlılığı sebebiyle eserlerinde 'Sadi' adını kullanmıştır. Kendisine 'Şirazi' denmesinin sebebi de -bilindiği gibi- Şiraz şehrinde doğmuş olmasıdır.

Şirazlı Sadi, 13. yüzyılın büyük şair ve yazarlarından biridir. Âlim bir aileden gelmektedir. Babasını küçük yaşta kaybeden Sadi, ilk eğitimini Şiraz şehrinde almıştır. Şiraz şehrinin Moğollar tarafından istilâ edilmesi üzerineyse Bağdat'a göç ederek dönemin en iyi eğitim merkezi olan Nizamiye Medresesi'ne devam etmiştir.

Otuz yıl süren eğitim hayatının ardından seyahate çıkan Sadi, Bağdat'tan Çin'e, Anadolu'ya, Kudüs'e, Mısır'a, Suriye'ye hatta Afrika'nın kuzeyine kadar birçok bölgeyi görmüştür.

Gezip dolaştığı yerlerde idarecilerle, halkla, dervişlerle, âlimlerle, zenginlerle, fakirlerle, kısacası toplumun

her kesiminden insanlarla tanışmış, onlarla sohbet etmiş, onlara yol göstermiştir. Pek çok Allah dostu gibi, Sadi'nin de seyahat etmesinin asıl sebebi budur.

Sadi, otuz yıl boyunca diyar diyar gezerek edindiği bilgi ve tecrübelerle 1256 yılında tekrar memleketi Şiraz'a dönmüştür. Bundan sonra kendini ibadete, eserlerini yazmaya ve öğrenci yetiştirmeye adanmıştır.

Şirazlı Sadi'nin yirmiden fazla eseri bulunmaktadır. Bunlar içinde en ünlüleri Bostan ve Gülistan adlı eserleridir. Bostan'ın 1257 yılında tamamlamıştır. Bostan, nazım tarzında kaleme alınmış, sosyal, ahlâkî ve ilmî hikâyeleri konu edinen bir eserdir. Sadi'nin Bostan'dan bir yıl sonra tamamladığı Gülistan isimli eserinde ise nazım ve nesir karışıktır. İçinde yine insanlığa ibret olacak nitelikte hikâyeler anlatılmaktadır.

Sadi, insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazanmanın yollarını göstermek için yazdığı eserlerinde açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Vermek istediği öğüt ve bilgileri, hikâyeler ve atasözleri vasıtasıyla ilettiği için Sadi'nin eserleri sıkıcılıktan uzak, aksine ilgi çekici, hatta eğlendiricidir.

1292 yılında Şiraz'da hayata gözlerini yuman Sadi'nin kabri, Şiraz civarında "Hankah" diye bilinen tekkesinin yanında bulunmaktadır.

Eserleri: Takrir-i Dibace, Sual-i Sahib-i Divan, Akl u Aşk, Nasihat'ül Mülük, Risale-i Selâse, Gülistan, Bostan, Kasaid-i Farsî, Kasaid-i Arabî, Mülemaat, Terciat, Tayyibat, Bedayî, Havâtım, Gazeliyat-ı Kadim, Sahibiye, Mukatta'at, Rubaiyat, Müfredat, Hubsiyat, Hezliyat, Mudhikat.

SULTANLARIN HÂLLERİ

Hayır İçin Söylenen Yalan

Rivayet o ki bir ülkenin padişahı, bir adamın öldürülmesini emretmiş. Ölüme götürülen kişi canından ümidini kesince padişaha sövmeye, ağzına geleni saymaya başlamış. “Canından ümidini kesen, gönlünden geçeni açık açık söyler.” derler. Gerçekten de ümitsizliğe düşen insanın dili uzar. İnsan kaçmaya imkân bulamazsa elini, keskin kılıca kalkan eder.

Adamın dilinden anlamayan padişah, ne söylediğini öğrenmek istemiş. Yanındaki vezirlerine:

– Bu adam ne söyleyip duruyor, diye sormuş.

İyi niyetli, merhametli bir vezir:

– Padişahım, “Cennet, öfkesini yenenlerle, suçluları affedenler için hazırlanmıştır.” anlamındaki ayeti okuyor, demiş.

Bu söz padişahın pek hoşuna gitmiş, adama acımış ve onu affetmiş:

– Bırakın gitsin, demiş.

Bu sırada lâfını bilmez, düşüncesiz bir başka vezir atılmış:

– Padişahım, size yalan söylemek bir vezire yakışmaz. Bu adam ayet okumuyor, düpedüz size hakaret ediyor, demiş.

Padişah bunu duyunca öfkelenmiş:

– Onun yalanı senin doğrudan daha iyiymiş. Çünkü onun sözü hayra, iyiliğe sebep olmuştu. Senin sözünse kötülüğe sebep oluyor, diyerek ikinci vezire çıkmış.

İyilik için söylenen yalan, kötülük için söylenen doğrudan daha iyidir. Padişaha söz dinletecek konumda olan kişinin her sözü iyilik için olmalıdır.

Kötülük Tohumu Ekip de İyilik Biçmeyi mi Dilersin?

Şam'da Hz. Yahya'nın^(as) türbesinde ibadet etmek için yalnızlığa çekilmiştim. Acımasızlığıyla ün salmış bir Arap hükümdarı da aynı gün türbeyi ziyarete gelmişti. Namaz kıldı ve şöyle dua etti:

– Zengin ve fakir, herkes kölesi bu kapının.

Fakat senin merhametine

Daha fazla ihtiyacı var hükümdarların.

Duasını bitirdikten sonra bana döndü:

– Sizin gibi Allah dostlarının duaları kabul olur. Benim için de dua edin. Güçlü bir düşmanım var, ondan korkuyorum, dedi.

Ben de ona:

– Zayıf ve sana ihtiyaç duyan halkına merhametli olursan kuvvetli düşmanından korkmana gerek kalmaz, dedim.

Ey güçlü pazısıyla güçsüzün kolunu kıran kişi!
Bunu mertlik sanıyorsun, fakat aldanıyorsun.